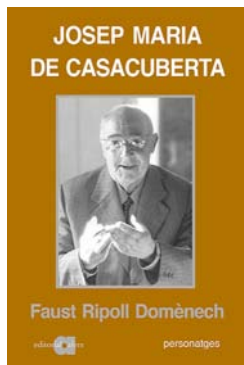


*literatura*  
JAN BRUGUERAS

L'Editorial Afers ha publicat la biografia de l'editor Josep Maria de Casacuberta, creador i director de Barcino. A través d'aquest projecte editorial, Casacuberta intentà articular una nació catalana que anava més enllà del Principat en els moments més difícils del segle XX, a cavall entre la dictadura de Primo de Rivera i la franquista.

## Normalitzar i resistir



**Josep Maria de Casacuberta**  
**La construcció de la nació catalana**  
FAUST RIPOLL DOMÈNECH

Editorial Afers  
Catarroja-Barcelona, 2017  
298 pàgines

Pot semblar un fet anecdòtic, però no ho és. L'escriptor nord-català Joan Daniel Bezonoff explica en *Un país de butxaca* (2010) que quan de jove es dedicava a millorar la pronúncia i l'ortografia de la llengua que havia après dels seus avis de Nils (Rosselló) ho feia, entre altres coses, a través del *Cours de langue catalane* (1974) de Pere Verdaguer. El llibre l'havia publicat Barcino, l'editorial creada i dirigida per Josep Maria de Casacuberta i Roger (Barcelona, 1897-1985), i que un exemplar arribés a les mans d'un noi de la Catalunya Nord als anys 70 no deixa de ser una bona mostra de l'ambició i l'abast intel·lectual del seu promotor.

I és que, tal com ens mostra el professor de la Universitat d'Alacant Faust Ripoll Domènech en la documentadíssima biografia que li ha dedicat i que ha publicat Afers, en Casacuberta és indestriable la seva trajectòria vital del seu projecte editorial amb Barcino. El mateix Casacuberta, en una entrevista que li feren a *El Matí* el 1930, remarcava el compromís que suposava ser editor d'una cultura i en una llengua minoritzades: "A Catalunya fóra més culpable que enlloc que l'editor es limités a fer de negociant i no considerés que les seves activitats han d'acomplir un servei d'utilitat pública. Totes les nostres publicacions volen satisfer una necessitat

prèviament sentida; i a Catalunya n'hi ha tantes de necessitats insatisfetes...?"

I precisament, si alguna cosa queda clara en el llibre de Ripoll és que Casacuberta tenia l'objectiu de fer de la catalana una cultura *normal*, i per això calia omplir els buits que quedaven per esdevenir una autèntica cultura nacional. Format a redós d'organismes i entitats com els Estudis Universitaris Catalans o l'Institut d'Estudis Catalans, Casacuberta combregava totalment amb el projecte noucentista i amb la política nacionalitzadora empresa a través de la Mancomunitat de Catalunya. El cop d'Estat de Primo de Rivera el 1923, però, s'encarregà de truncar aquesta embranzida.

Tanmateix, un any més tard, el 1924, Casacuberta iniciava la publicació de la col·lecció "Els Nostres Clàssics", que el 1926 quedaria integrada dins la nova Editorial Barcino. A partir d'aquí, tal com es desprèn d'un exhaustiu —i de vegades un xic feixuc— repàs del catàleg de les diverses col·leccions, Barcino estigué encaminada a publicar llibres de temàtica molt variada: des d'estudis del territori i de la història de les diferents terres de parla catalana, fins a obres de divulgació de la cultura cristiana, passant per clàssics medievals o llibres preparats per a un públic mitjà dedicats a enfortir els referents culturals propis



### teatre

'Veus de Txernòbil', evoca aquella tragèdia, dirigida per Joan Cusó a l'Escenari Joan Borssa



### televisió

'Mayans MC' del creador Kurt Sutter, amb JD Pardo, Edward James Olmos i Emilio Rivera



### entrevista

Premi Alfons el Magnànim d'assaig a Albert Todrà amb l'obra 'El plaer de la carn'

com, per exemple, diversos volums sobre ortografia, gramàtica i flexió verbal de Pompeu Fabra o *L'humanisme català* (1934) d'un jove Martí de Riquer.

Casacuberta, doncs, apostava fortament per la construcció d'una literatura nacional catalana, i per això se centrà especialment en la recuperació dels clàssics de l'època d'esplendor medieval. Però, al mateix temps, era conscient que la catalana era una literatura més envoltada d'altres literatures i que, per això, calia incorporar-hi, a través de la traducció, autors cabdals d'altres literatures europees, de manera que enfortissin la tradició pròpia. Era el cas de la publicació de les obres completes de Shakespeare, Molière i Mistral, que havien de ser continuades per la traducció d'obres de Goethe, Camões o Schiller.

Tot quedà aturat, però, amb la fi de la Guerra Civil i l'inici de la llarga nit del franquisme. La repressió contra la cultura catalana ocasionà que l'editor barceloní hagués de deixar totalment inactiva l'editorial fins que a partir de 1946, lentament i esquivant com podia els problemes econòmics i la censura, tornà a reprendre-la. L'objectiu principal d'aquesta nova etapa que s'obria era resistir, persistir. És en aquest nou context, tal com remarca l'autor, quan, sense tenir al seu voltant el grup d'amics i d'intel·lectuals afins —molts d'ells a l'exili, com ara Batista i Roca o Nicolau d'Olwer—, es veié més clarament que Barcino era una tasca unipersonal de Casacuberta, que pràcticament només comptava amb el suport de la seva esposa Dolors Hostalrich. Ell s'encarregava de tot: des de seleccionar i corregir els textos, fins a carregar els llibres fins a les llibreries, passant per la cerca de subscriptors.

La situació existent també obligà l'editor barceloní a reorientar i canviar bona part de les col·leccions, de manera que els llibres poguessin ser vistos com a innocus i passar la censura. Així, Casacuberta se centrà a publicar materials especialitzats que passessin com a te-



mes minoritaris per a erudits, tot i saber que hi perdria diners. En la mesura que li fou possible, però, tornà a publicar textos literaris, molts d'autors joves, com el poemari *Terra en boca* (1953) i l'assaig *Les originalitats* (1956) de Joan Fuster, les *Narracions de la Foia de Castalla* (1953) d'Enric Valor o *Comèdia* (1960) de Blai Bonet.

I és aquí on podem veure un altre compromís constant al llarg de la vida de Casacuberta: la concepció nacional. Des de ben jove defensà que la nació catalana anava més enllà de les quatre províncies del Principat que integraven la Mancomunitat, i a partir de 1916 formà part de Nostra Parla, un grup de joves intel·lectuals partidaris que el projecte nacional s'havia d'estendre a tot arreu on es parlés català. Fou així com abans de la guerra entrà en contacte amb intel·lectuals valencians com ara Adolf Pizcueta, Carles Salvador, Francesc Almela o Francesc Soriano Bueso. Uns contactes que, tal com destaca Ripoll, que és especialista en el valencia-

nisme de postguerra, li serviren enormement durant les dècades posteriors a la guerra per tal d'intentar recompondre les relacions entre intel·lectuals catalans, valencians i mallorquins a través de Barcino.

Els interlocutors al País Valencià, però, anaren canviant, i si en un primer moment a l'inici de la postguerra el contacte principal era Soriano Bueso, després ho passaren a ser Xavier Casp i Miquel Adlert, i més endavant Joan Fuster; mentre que a Mallorca, en canvi, ho era Francesc de Borja Moll. Al mateix temps, Casacuberta tampoc s'oblidava de la Catalunya Nord ni de l'Alguer, a les quals dedicà les col·leccions "Tramuntana" i "Algueressa". El llibre de Faust Ripoll, doncs, mostra perfectament com, tot i ser un personatge a l'ombra, Casacuberta fou un (re)constructor de la nació catalana i com la seva editorial esdevingué un mitjà per teixir relacions entre tots els territoris, alhora que fomentava un espai editorial, lingüístic i, en darrer terme, polític comú: els Països Catalans.